

Keskittynyt pankkijärjestelmä voimistaa kriisejä

21.5.2015 – Euro & talous 2/2015 – Rahoitusvakaus



Jukka Vauhkonen
Vanhempi neuvonantaja



Eero Savolainen
Vanhempi ekonomisti

Pankkikriisin seuraukset voisivat olla poikkeuksellisen vakavia Suomen keskittyneessä pankkijärjestelmässä. Siksi sääntelyn keinoin on varmistettava, että suomalaisten pankkien vakavaraisuus ja maksuvalmius pysyvät kaikissa olosuhteissa vahvana.



Rakenteelliset haavoittuvuudet edellyttävät vahvaa vakavaraisuutta

Suomen pankkisektorin rakenteelliset haavoittuvuudet ovat suuria yleisesti käytettyjen mittareiden perusteella arvioituina. Näiden haavoittuvuuksien ja niihin liittyvien riskien vuoksi Suomessa tulee arvioida, tulisiko pankkisektorille asettaa EU-sääntelyn mahdollistamia lisävakavaraisuusvaatimuksia (ks. artikkeli [Finanssikriisien ehkäisyyn tarvitaan lisää keinoja](#)). Vakavaraisuusvaatimusten vahvistamista puoltaisi osaltaan se, että niiden tiukentamisen arvioidut vaikutukset pankkiluottojen hintaan ovat varsin pienet (ks. artikkeli [Sääntelyn kiristymisellä vain pieni vaikutus lainamarginaaleihin](#)).

Pankkikriisien kustannukset voivat kasvaa suuriksi

Suomen pankkijärjestelmässä on luonteeltaan pitkäaikaisia, ns. rakenteellisia haavoittuvuuksia, joiden vuoksi pankkikriisien kustannukset voivat Suomessa olla tavanomaista suuremmat. Pankkikriisit voivat aiheuttaa erityisen huomattavia

kustannuksia yhteiskunnalle sellaisissa maissa, joissa

- pankkisektori on suuri suhteessa kansantalouden kokoon,
- pankeilla on keskeinen merkitys yksityisen sektorin luotottajina,
- pankkisektori on voimakkaasti keskittynyt,
- pankeilla on merkittäviä riskikeskittymiä luotonannossaan, varainhankinnassaan tai muissa liiketoiminnoissaan ja
- pankit ovat vahvasti toisiinsa kytkeytyneitä.

Toistaiseksi on olemassa vain vähän tutkimustietoa siitä, kuinka pankkisektorin koko tai keskittyneisyys täsmällisesti vaikuttavat pankkikriisien todennäköisyyteen ja kustannuksiin. Tällaisten riskien suhteellista suuruutta voidaan kuitenkin arvioida vertailemalla pankkisektorin rakenteellista haavoittuvuutta mittaavien tunnuslukujen 1) kehitystä pitkällä aikavälillä yksittäisessä maassa tai 2) tunnuslukujen arvoja eri Euroopan maissa tietyinä ajankohtana.

Pankkisektori poikkeuksellisen keskittynyt

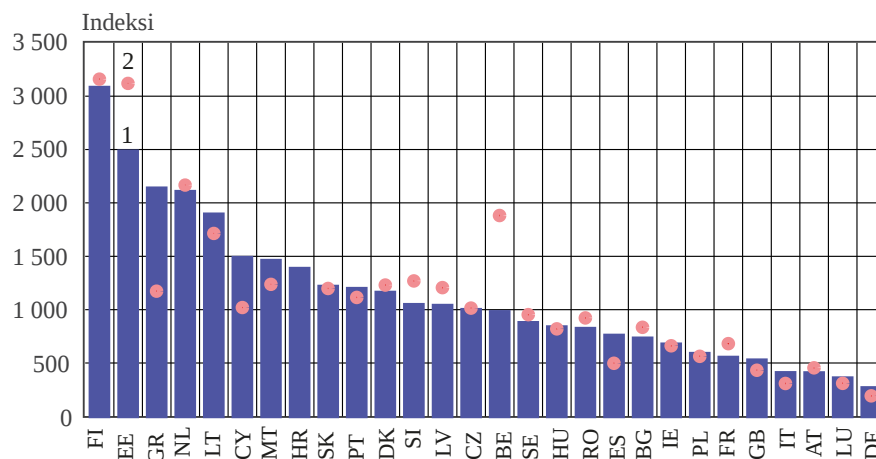
Voimakkaasti keskittyneessä pankkijärjestelmässä yksittäisen suuren pankin maksukyvyttömyys tai muut vakavat ongelmat vähentävät merkittävästi luotonantoa ja pankkien tarjoamien muiden pankkipalveluiden määrää, mikä vaikeuttaisi lainansaantia ja osaltaan supistaisi investointeja ja kokonaiskysyntää. Ns. Herfindahlin indeksin saamien arvojen perusteella Suomen pankkisektori on EU-maiden keskittynein (kuvio 1).^[1]

1. Suomessa Herfindahl-indeksin saamaa arvoa selittää erityisesti Nordea Pankki Suomen suuri tase.

Kuvio 1.

Luottolaitosten keskittyneisyyttä kuvaava Herfindahl-indeksi EU-maissa

1. ■ 31.12.2013 2. ● 31.12.2008



Lähde: Euroopan keskuspankki.

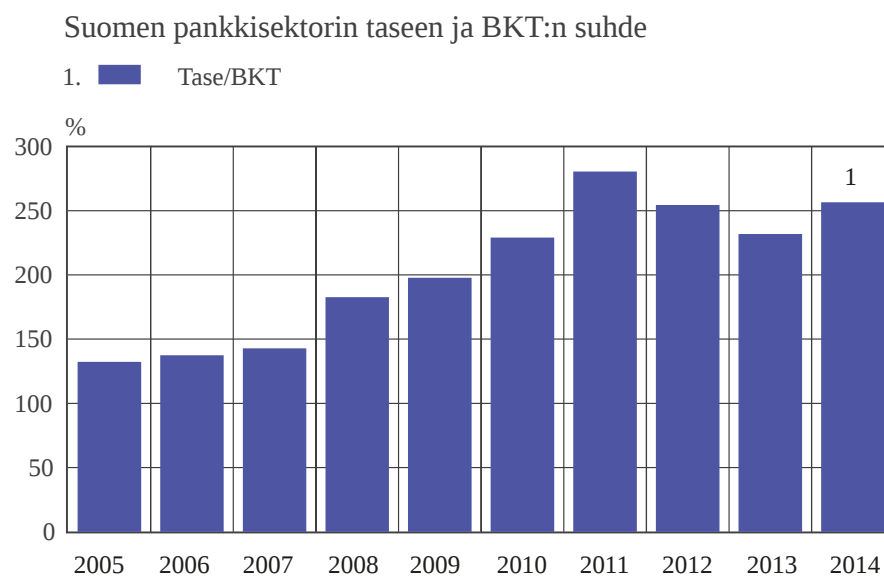
23.4.2015
eurojatalous.fi

Sektorin koko kasvanut voimakkaasti

Kun tarkastellaan pankkisektorin merkitystä taloudessa, yksinkertaisin ja yleisesti käytetyin mittari on pankkien taseiden yhteenlaskettu koko suhteessa maan nimelliseen BKT:hen. Pankkikriisien vaikutukset kokonaistalouteen ovat todennäköisesti sitä mittavampia, mitä suurempi pankkisektori on suhteessa kansantalouden kokoon.

Samoin kuin useimmissa muissa kehittyneissä maissa, pankkisektori kasvoi Suomessa voimakkaasti suhteessa BKT:hen ennen globaalin finanssikriisin käynnistymistä vuonna 2008 (kuvio 2). Suhteelliselta kooltaan Suomen pankkisektori on lähellä EU-maiden keskiarvoa.

Kuvio 2.



Lähteet: Finanssivalvonta ja Tilastokeskus.

23.4.2015
eurojatalous.fi

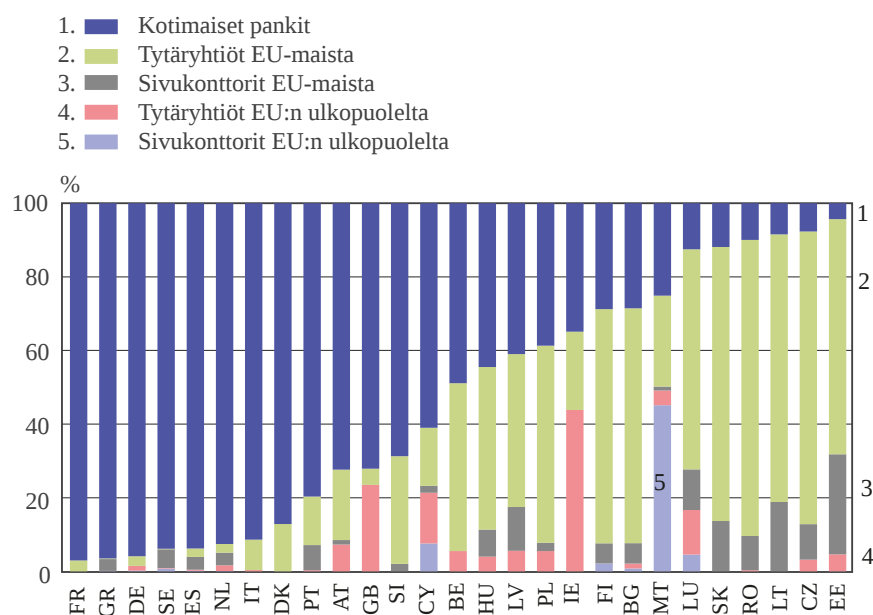
Vahva kytkentä pohjoismaiseen pankkijärjestelmään

Mitä vahvemmin pankit ovat toisiinsa kytkeytyneitä esimerkiksi keskinäisen luotonannon tai omistusrakenteiden kautta, sitä helpommin yksittäisen pankin ongelmat voivat välittyä muihin pankkeihin.

Ulkomaisten pankkien tytäryhtiöt ja sivuliikkeet muodostavat suuren osan Suomen pankkisektorista (kuvio 3). Ulkomaisella omistuksella voi olla sekä myönteisiä että haitallisia vaikutuksia kansallisen pankkijärjestelmän vakauteen ja tehokkuuteen. Riskinä on, että pankkiryhmien vakavat ongelmat muissa maissa haittaisivat myös ryhmien Suomessa sijaitsevien yksiköiden toimintaa.

Kuvio 3.

Kotimaisten ja ulkomaisessa omistuksessa olevien luottolaitosten osuus luottolaitosten yhteenlasketusta taseesta 31.12.2013



Lähde: Euroopan keskuspankki.

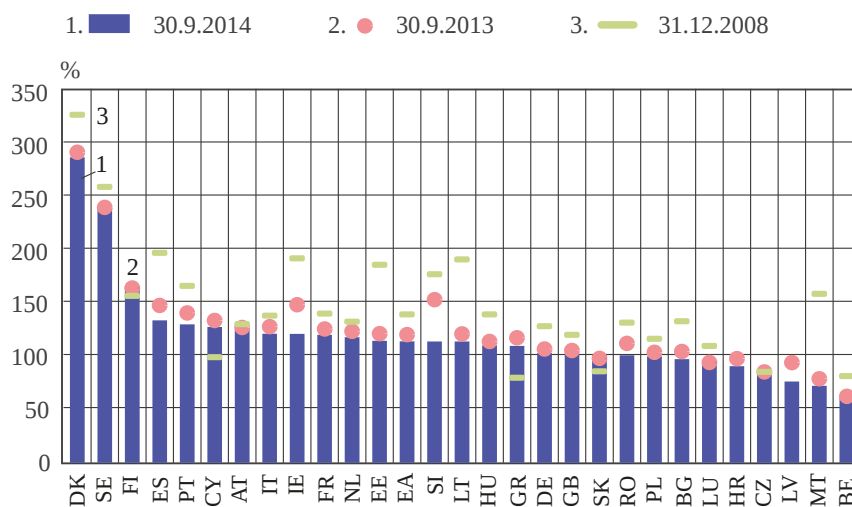
23.4.2015
eurojatalous.fi

Pankkisektori riippuvainen markkinaehtoisesta varainhankinnasta

Suomalaisten pankkien talletusaliijäämäisyys – eli yleisölle myönnettyjen lainojen ja vähittäistalletusten erotus – on yksi EU-maiden suurimmista (kuviot 4). Pankit rahoittavat talletusaliijäämänsä rahoitusmarkkinoilta hankittavalla rahoituksella. Erityisesti markkinoilta hankittava lyhytaikainen rahoitus voi kriisitilanteissa tyrehtyä nopeasti. Lyhytaikaisen markkinarahoituksen suhteellinen osuus suomalaisten pankkien varainhankinnasta on kuitenkin pienentynyt viime vuosina muun muassa sääntelyn muutosten seurauksena.

Kuvio 4.

EU-maiden luottolaitosten yksityisen sektorin lainat suhteessa talletuksiin



Lähde: Euroopan keskuspankki.

23.4.2015
eurojalous.fi

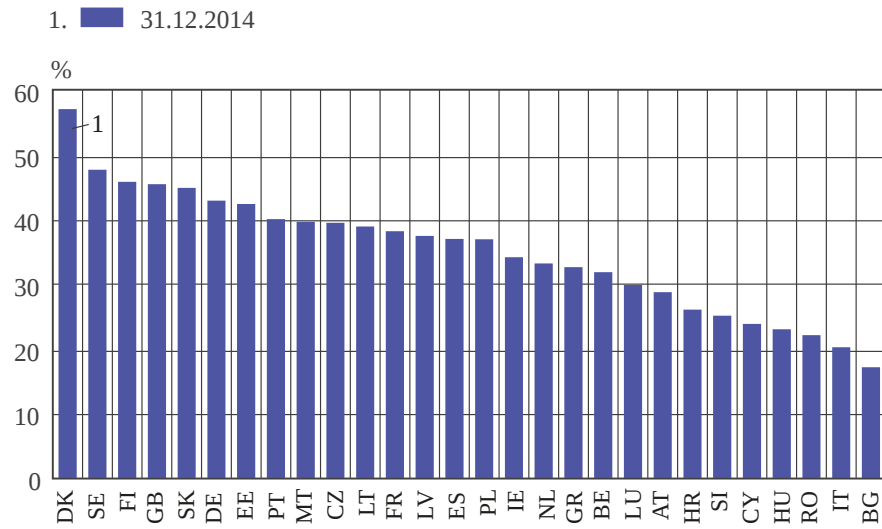
Asuntoluotoissa suuri riskikeskittymä

Jos pankkilainoista iso osa myönnetään jollekin tietylle lainansaajaryhmälle, tämän ryhmän mahdolliset vakavat ongelmat voivat pahimmillaan tuottaa monille pankeille mittavia samanaikaisia luottotappioita. Vastaavasti suuri yhteinen riippuvuus samasta rahoituslähteestä voisi samanaikaisesti heikentää koko pankkisektorin likviditeettiasemaa.

Asuntolainojen osuus pankkien luotonannosta on Suomessa yksi Euroopan suurimmista (kuvio 5). Asuntolainoista pankeille aiheutuneet suorat luottotappiot pysyivät suhteellisen pieninä 1990-luvun talouskriisin yhteydessä. Suuret asuntomarkkinakriisit kuitenkin usein johtavat taantumiin, jotka synnyttävät luottotappioita myös yritysluotonannosta ja heikentävät pankkien kannattavuutta.

Kuvio 5.

Asuntolainojen osuus pankkien luotonannosta



Lähde: Euroopan keskuspankki.

23.4.2015
eurojatalous.fi

Avainsanat

pankit, pankkikriisit, järjestelmäriskit, tunnusluvut